

วัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลท่ากระเทียม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แปลง ขยายพันธุ์
Plant
propagation plot citronella

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ផែនការអភិវឌ្ឍន៍កម្មវិធីបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន ក្នុងបរិបទស្ថានភាព បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន

ដោយ

គណៈកម្មាធិការបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន
 បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន

គណៈកម្មាធិការបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន
 បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន
 បង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀនបង្រៀន

เจ้าของ

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

คณะที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงพร	ภูผะกา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์สินี	อริยธนะกตวงศ์	รองอธิการบดีวางแผนและยุทธศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจรงค์	โควาทักษ์เทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
อาจารย์สุดใจ	ตระกูลศุภชัย	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
อาจารย์บรรหาร	เทียมเมฆ	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น

คณะกรรมการผู้จัดทำ

อาจารย์ ดร.จินดา	เนื่องจำนงค์	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารียา	บุญทวี	รองประธานกรรมการ / ฝ่ายภาคสนาม
อาจารย์โยธิน	จี้กั้วหา	ผู้เรียบเรียงข้อมูลเนื้อหา
อาจารย์วชิรพงศ์	มณีนันทิวัฒน์	รองประธานกรรมการ
นายณัฐพนนท์	สิงห์ยศ	และฝ่ายเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ
นางสาวนวลลอ	อนุสิทธิ์	รองประธานกรรมการ และฝ่ายเอกสาร
นางสาวจิตติรัตน์	เอนกสุวรรณกุล	รองประธานกรรมการฝ่ายตรวจสอบข้อมูล
นายสุรพล	โต๊ะสีดา	ฝ่ายพิสูจน์อักษร / ฝ่ายภาคสนาม
นางสิริณญา	รักจันทร์	กรรมการฝ่ายเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ / ฝ่ายภาคสนาม
นางสาวอรรณณ	เล็กชะอุ่ม	กรรมการฝ่ายเอกสาร
		กรรมการฝ่ายเอกสาร
		กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
		กรรมการและเลขานุการ / ฝ่ายการเงินและฝ่ายจัดทำรูปเล่ม

ผู้สนใจสามารถสืบค้นข้อมูลได้ที่

<http://culture.rru.ac.th>

พิมพ์ที่

บริษัท เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด

๔๘๘ - ๔๙๐ ถ.ฉะเชิงเทรา - บางปะกง ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐

โทร. / แฟกซ์ ๐-๓๘๕๑-๕๕๓๐, ๐-๘๘๗๔-๗๑๕๗

ออกแบบกราฟิก : วรรณิภา พานิชเจริญ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๕๖๖ จำนวน ๑๕๒ เล่ม

คำนำ

บ้านนาอิสาน หมู่ที่ ๑๖ เป็น ๑ ใน ๒๓ หมู่บ้านของตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่าง ๓ อำเภอ คือ อยู่ห่างจากอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว เป็นระยะทาง ๓๒ กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นระยะทาง ๖๐ กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง ๖๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง ๑๒๒ กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้นำวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น อาหารพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้าน เกิดเป็นวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ที่ควรศึกษา ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน ประเพณีสักการะศาลปู่ตา ภูมิปัญญา การทอผ้า อาหารพื้นถิ่น คือ แกงหวาย และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ “บ้านสวนออนซอน” ของนายเลียม บุตรจันทา ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญ พันธุ์ไม้” วัดบ้านนาอิสานนาราม และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน ดังนั้น ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงได้ร่วมกับผู้นำชุมชนบ้านนาอิสาน และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน จัดทำหนังสือวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบของหนังสือและสื่อสังคมออนไลน์

คณะผู้จัดทำหนังสือขอขอบพระคุณ พระใบฎีกาวิชัย ถิรสโร เจ้าอาวาสวัดบ้านนาอิสานนาราม นายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอิสาน นายพันธ์ทิพย์ พิมพ์ยาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอิสาน พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน คณะครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน นายเลียม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอิสาน นางจันทร์เพ็ญ แสนภา ประธานกลุ่มพันธุ์ไม้ป่าเศรษฐกิจ นางอำพร โสภาพร ผู้ทรงภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น “แกงหวาย” นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพูนตระกูล ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านนาอิสาน ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้กับผู้เขียนได้เข้าไปสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาจัดทำหนังสือดังกล่าว ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.เกษมพัฒน์ พูลสวัสดิ์ อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ที่กรุณาตรวจสอบ อารัมภบทและแปลภาษาอังกฤษ รวมทั้งขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ในการสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดทำหนังสือภายใต้โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จะนำไปสู่การรวบรวมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบ้านนาอิสาน ไม่ให้เสี่ยงต่อการสูญหาย นำไปสู่การสร้างความรัก ความภูมิใจ ของดีในท้องถิ่นเกิดการเผยแพร่ให้นักเรียน นักศึกษา เยาวชนได้เรียนรู้ ช่วยอนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ขออนุญาตผู้ทรงภูมิปัญญาทุกท่านในการสัมภาษณ์ ในหนังสือดังกล่าว การนำภาพและนำข้อมูลไปเผยแพร่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ (PDPA : Personal Data Protection ACTBE. ๒๐๑๙) ซึ่งการทำหนังสือดังกล่าวศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ นำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและในชุมชนบ้านนาอิสานเท่านั้น หากท่านผู้อ่านเห็นว่ามีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สามารถแจ้งกับผู้จัดทำหนังสือได้ รวมทั้งหากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำขอน้อมรับและขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ
ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
เมษายน ๒๕๖๖

ชื่อหนังสือ : วัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประธานในการทำหนังสือ : อาจารย์ ดร.จินดา เนื่องจำนงค์
ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น

ผู้เขียนและผู้เรียบเรียง : ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารียา บุญทวี
รองผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น

หน่วยงาน : ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น

ปีที่ทำการสร้างสรรค์ : ๒๕๖๖

อาารัมบท

หนังสือ วัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อเก็บรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสานไม่ให้เสี่ยงต่อการสูญหาย (๒) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ของดีในชุมชนให้กับหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและชุมชนโดยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาของหมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านนาอีสาน ดังนี้

๑. ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่

๑.๑ ประเพณีบุญข้าวจี เป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับการเกษตร และความเชื่อในพุทธศาสนา ในวันเพ็ญเดือน ๓ วันมาฆบูชา เนื่องจากหลังการเก็บเกี่ยวข้าว จึงได้นำผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าวเหนียวมาแปรรูป ข้าวจี คือ ข้าวเหนียวหนึ่งให้สุก นำมาปั้นเป็นก้อน เอาไม้เสียบย่างไฟจนสุกเหลืองทาด้วยไข่ผสมน้ำอ้อย โดยประชาชนบ้านนาอีสานร่วมทำข้าวจีขนาดใหญ่เพื่อนำใส่รถแห่ไปยังวัดบ้านนาอีสานนาราม

๑.๒ ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน โดยมีการทำพิธีบวงสรวงผิอาฮัก” หรือ “เทพารักษ์” ให้เสด็จ ณ หลักบ้านบือบ้านหรือสือบ้าน ทางชุมชนบ้านนาอีสานจะมีการทำบุญในเดือน ๖ ช่วงระหว่าง วันขึ้น ๑ ค่ำ - ๑๕ ค่ำ โดยกำหนดวันพุธเป็นหลักเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขเจริญรุ่งเรืองในชุมชน

๑.๓ ประเพณีสักการะศาลปู่ดำ โดยจะมีการทำพิธีสักการะในเดือน ๖ ตั้งแต่วันขึ้น ๑ ค่ำ - ๑๕ ค่ำ จะกำหนดเป็นวันพุธเพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง ครอบครัว รวมทั้งความเจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน

๒. กลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน มีการทอผ้าไหมเป็นลายดอกแก้ว ลายน้ำไหล และมีการทอผ้าฝ้ายลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ สีของหลังคาพระอุโบสถวัดโสธรรวามรวิหาร (สีด่อน) สีสะท้อนผิวน้ำเป็นโทนสีฟ้า

๓. อาหารพื้นถิ่น “แกงหวาย” บ้านนาอีสานมีการปลูกหวาย และทำแกงหวายรับประทานในครอบครัว และงานบุญ โดยรสชาติของแกงหวายจะมีรสเค็ม ขมเล็กน้อย กลมกล่อม และมีผักหลายชนิด ส่งผลดีต่อสุขภาพ

แหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านนาอีสาน ดังนี้

๑. วัดบ้านนาอีสานนาราม ได้มีพระพุทธรูปชินราชจำลองเป็นพระประธานประดิษฐานอยู่ในศาลาการเปรียญ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางจัดประเพณีทางพุทธศาสนาของชุมชน

๒. บ้านสวนออนซอนของนายเลี่ยม บุตรจันทา ได้นำหลักการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง การจัดการวนเกษตร การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา นำไปสู่แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๓. ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้” มีการนำการจัดการวนเกษตรของนายวิบูลย์ เข็มเฉลิม เกษตรกรอาวุโสและปราชญ์เกษตรของแผ่นดินมาประยุกต์ใช้การจัดการพันธุ์ไม้ นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน

๔. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ภายใต้โครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

Booklet Title : Local Wisdom and Learning Source of Ban Na I - sarn Village, Tha Kradan Sub - district, Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province

Chairman of Booklet Distribution : Dr. Jinda Nuangjumnong
Director of Center for Arts, Culture and Locality

Complier : Asst. Prof. Areeya Boonthawee
Vice Director of Center for Arts, Culture and Locality

Place : Center for Arts, Culture and Locality, Rajabhat Rajanagarindra University

Year of Book Compilation : 2023

Prologue

The objectives of the present booklet entitled “Local Wisdom and Learning Source of Ban Na I - sarn Village, Tha Kradan Sub - district, Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province” are (1) to collect the body of knowledge on local culture and learning sources of Ban Na I - sarn Village in order to avoid the risky possibility of a loss and (2) to publicly disseminate the famous things in the community to public sectors, educational institutions and community. Derived from purposive selection, the data is collected through a field trip. The local scholars of Moo 16, Ban Na I - sarn Village, Tha Kradan Sub - district, Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province are the key informants for interview.

The local cultures of Ban Na I-sarn Village are as follows :

1. Local traditions

1.1 Boon Khao Jee Tradition or Tradition of Merit Doing with Khao Jee : This tradition is related to agriculture and the Buddhist belief. On Magha Pucha Day, the full moon day of the third lunar month, it is a post - harvest time, the local people will process sticky rice, their agricultural product, to Khao Jee. By this, Khao Jee is steamed sticky rice molded in round shape. Khao Jee will be skewered with bamboo stick, smeared by egg mixed with sugarcane juice and grilled. Importantly, the local people of Ban Na I - sarn Village will harmoniously make the huge Khao Jee and parade by the car procession to Banna I - sarn Vanaram Temple.

1.2 Tam Boon Sao Lak Bue Ban Tradition or Tradition of Merit Doing at the Pillar (Sao Lak) of the Navel of the Village (Bue Ban) : This tradition is performed by an oblation to “Phee A - hak” or “guardian spirit” in order to invite him to visit to the navel (central) area of the village. The local people of Na I-sarn Village will annually hold this ceremony during the first day – the fifteenth day of the waxing moon of the sixth lunar month. Wednesday is significantly determined to be a ceremony day. Tam Boon Sao Lak Tradition is expected to bring the community happiness and prosperity.

1.3 The Tradition of Paying Homage to Pu Dum Shrine : The homage paying ceremony is basically held on Wednesday during the first day – the fifteenth day of the waxing moon of the sixth lunar month. This ceremony for local people’s auspice and community’s prosperity.

2. Ban Na I - sarn Weaving Group : It is well - known for silk weaving in various decorations like Lai Dok Keaw or orange jasmine and Lai Nam Lai or flowing water. Moreover, Ban Na I - sarn Weaving Group creatively designs the unique cotton weaving decoration as the symbol of Chachoengsao Province, namely the special weaving decoration with the whitish blue color (Don color), the color of the roof of Uposatha hall enshrined Luang Phor Sothorn Buddha Image. This color is imaginatively inspired by the reflective color of the surface of the river.

3. Local food “Kaeng Whai”: Ban Na I - sarn Village is abundant with rattan palms. By this, the local people normally cook the rattan curry or Kaeng Whai for their family food and merit - making events. The taste of Kaeng Wai is slightly salty and bitter. It is uniquely delicious and good for health due to variety of vegetables.

Learning sources in Ban Na I - sarn Community

1. Ban Na I - sarn Vanaram Temple : In a sermon hall of this temple is enshrined with the model of Phra Buddhacinaraja Buddha image. Importantly, this temple is the center for organizing the religious ceremonies and events among the local Buddhists.

2. Ban Suan Orn - sorn Garden House of Mr. Liam Butchanta : This garden house integrates the principle of “Three Forests for Four Benefits” for agroforestry management. Moreover, the King Rama IX’s Sufficiency Economy Philosophy is applied for development, leading to be a community learning source.

3. The Network Learning Center of Chalermprakiat Agricultural Museum of Chachoengsao Provinceor “Suan Chan Phen Plant Garden”: This agroforestry garden is owned by Mr. Wiboon Khem - chalerm, a senior farmer and the land agricultural scholar. It is applied with the principle of plant management in order to increase local people’s income.

4. Ban Na I - sarn Boarder Patrol Police School : This school provides educational opportunity in primary level. The school is a project under the royal initiative of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn.

	หน้า
คำนำ	๓
อารัมภบท ภาษาไทย	๔
อารัมภบท ภาษาอังกฤษ	๕
สารบัญ	๗
บทที่ ๑ บทนำ	๙
วัตถุประสงค์	๑๐
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ ประวัติหมู่บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๑
บทที่ ๓ กระบวนการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๕
๑. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	๑๕
๒. การกำหนดหัวข้อในการจัดทำหนังสือและกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล	๑๕
๓. การรวบรวมข้อมูล	๑๖
๔. การสังเคราะห์ข้อมูล	๑๖
บทที่ ๔ วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๑๗
๑. ประเพณีบุญข้าวจี	๑๗
๒. ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน	๒๒
๓. ประเพณีสักการะศาลปู่ดำ	๒๖
๔. กลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน	๒๘
๕. อาหารพื้นถิ่น “แกงหวาย”	๓๑
บทที่ ๕ แหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา	๓๕
๑. วัดบ้านนาอีสานวนาราม	๓๕
๒. บ้านสวนออนซอน ของนายเลี่ยม บุตรจันทา	๓๙
๓. ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานเกษตร เถลิงพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้”	๔๕
๔. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน	๔๘
เอกสารอ้างอิง	๕๕

บทที่ ๑

บทนำ

ชุมชนบ้านนาอีสาน หมู่ที่ ๑๖ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะแรกชุมชนบ้านนาอีสานขึ้นอยู่กับ หมู่ที่ ๑๑ บ้านทุ่งส่อหงษา ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยพื้นที่ของชุมชนเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ นายเนาว์ มีสร้อย พร้อมด้วยครอบครัวจากอำเภอสีชมพูนุ จังหวัดขอนแก่น เข้ามาอยู่เป็นกลุ่มแรก หลังจากนั้นมีการอพยพของประชาชนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อมาถางป่าทำเกษตรและปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๙ – ๒๕๓๐ เป็นช่วงที่เกษตรกรอพยพเข้ามาในหมู่บ้านมากที่สุด จึงมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ทางราชการได้แยกหมู่บ้านจากหมู่ ๑๑ บ้านทุ่งส่อหงษา มาตั้งหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน ทั้งนี้ได้ตั้งชื่อบ้านนาอีสาน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก (อัคริยาภรณ์ ไชโย, ๒๕๖๐, หน้า ๑๔๕-๑๔๖)

ชุมชนบ้านนาอีสาน ได้นำวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาดำเนินชีวิต นำหลักทางพุทธศาสนา ความเชื่อ และการดำรงชีวิตทางการเกษตร ยึดถือปฏิบัติในอดีต นำไปสู่ประเพณีในท้องถิ่น “ฮีตสิบสอง” เป็นประเพณีตามเดือนจันทรคติทั้งสิบสองเดือน มีประเพณีบุญข้าวจี มีประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน และประเพณีสักการะศาลปู่ตา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว มีการนำภูมิปัญญาการทอผ้า การทำอาหารพื้นถิ่น “แกงหอย” ด้วยการนำหอยมาทำอาหารรับประทานในครอบครัวและในงานประเพณีต่าง ๆ

นอกจากนี้บ้านนาอีสาน มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ แหล่งเรียนรู้ในด้านการเกษตรและเศรษฐกิจพอเพียง คือ “บ้านสวนออนซอน” ของนายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้” ในด้านศาสนา คือ วัดบ้านนาอีสานวนาราม เป็นศูนย์รวมประกอบพิธีสำคัญทางศาสนาและประเพณีในท้องถิ่น ในด้านการศึกษา คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน เปิดโอกาสให้นักเรียนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้เข้ามาศึกษาตามโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นำไปสู่พลัง “บวร” ได้แก่ “บ้าน” หรือสถาบันครอบครัว ชุมชน “วัด” สถาบันศาสนาที่สอนอบรมศีลธรรม “โรงเรียน” ที่กำหนดให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน จึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

ดังนั้น ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงได้ร่วมกับชุมชน บ้านนาอิสาน และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดทำหนังสือวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชนบ้านนาอิสาน เรียบเรียงเนื้อหา ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นหนังสือเพื่อเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสาน ที่ทรงคุณค่าของชุมชน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเก็บรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสานไม่ให้เสี่ยงต่อการสูญหาย
๒. เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ของดีในชุมชนให้กับหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้เกิดการรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้บ้านนาอิสาน เป็นลายลักษณ์อักษร นำไปสู่ความภูมิใจ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง
๒. เกิดการประชาสัมพันธ์ของดีในชุมชน ให้กับหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและชุมชน ในรูปแบบของหนังสือ และการเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ e - book (Electronic Book)

บทที่ ๒

ประวัติหมู่บ้านนาอีสาน

ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ชุมชนบ้านนาอีสาน หมู่ที่ ๑๖ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น บุรีรัมย์ ขอนแก่น สุรินทร์ อุตรดิตถ์ เพื่อมาตั้งรกรากที่ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อของเขตรักษาพันธุ์ป่าเขาอ่างฤๅไน ตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยเริ่มมาจากเป็นคณงานรับจ้างตัดไม้ จากนั้นก็พากันจับจองที่ทำกิน และปลูกสร้างบ้านเรือนในบริเวณป่า (อรรถวิภากรณ ไชโย, ๒๕๖๐, หน้า ๑๓๙)

โดยใน พ.ศ. ๒๕๒๕ – ๒๕๒๖ มีนายเนาว์ มีสร้อย นายหนู วิเศษ นายจำรัส พลเสน นายเสมียน ทองนอกได้อพยพครอบครัวจากจังหวัดขอนแก่นมาประกอบอาชีพที่บ้านนาอีสาน ในอดีต หมู่ ๑๖ บ้านนาอีสาน การปกครองขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๑๑ บ้านทุ่งส่อหงษา ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อมีประชากรอาศัยในหมู่บ้านจำนวนมาก จึงได้ขอแยกหมู่บ้านเขตการปกครองออกมาเป็นบ้านนาอีสาน หมู่ที่ ๑๖ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีนายเสมียน ทองนอก เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก พบว่าการ ตั้งชื่อหมู่บ้านนาอีสาน โดย นายเนาว์ มีสร้อย เป็นคนตั้งชื่อหมู่บ้าน เนื่องจากประชากรของหมู่บ้าน ประมาณ ๙๙.๙๙ % ย้ายมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำนา “อีสาน” เป็นภาษาที่ใช้แล้วสุภาพ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “นาอีสาน”

(สัมภาษณ์) นายอรุณ ไสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน

๒.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านนาอีสาน หมู่ที่ ๑๖ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ห่างจากอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง ๖๐ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทราระยะทางประมาณ ๑๒๒ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ มีพื้นที่ติดต่อกับบ้านนายาว ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ มีพื้นที่ติดต่อกับป่าชุมชนเขาน้อย ปารอยต่อ ๕ จังหวัดของบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก มีพื้นที่ติดต่อกับบ้านโนนสมพร ตำบลพระเพลิง อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก มีพื้นที่ติดต่อกับป่าชุมชนปารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก

๒.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบสูง มีภูเขา และป่าไม้ มีลำคลองเป็นแนวกั้นเขตแดน มีลักษณะเป็นเขตที่ดอน หรือที่ราบลูกฟูก พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๖๖, หน้า ๒)

๒.๓ ลักษณะของดิน

มีลักษณะเป็นภูเขาและป่าไม้จำนวนมาก และมีลำน้ำ ลำคลองประกอปกั้น และสภาพโดยทั่วไปเป็นดินลูกรัง และดินปนทราย พื้นที่ราบสลับเนินเขามีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ทำไร่ และสวนผลไม้ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๖๖, หน้า ๒)

๒.๔ ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก : ทำนา ทำไร่ สวนยางพารา

อาชีพเสริม : เพาะพันธุ์ไม้ป่า

๒.๕ แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเชิงการเกษตร บ้านสวนออนซอน นายเลี่ยม บุตรจันทา

๒.๖ ประเพณีท้องถิ่น

ประเพณีบุญข้าวจี กำหนดจัดขึ้นในราวกลางเดือน หรือปลายเดือนสาม คือภายหลังการทำบุญวันมาฆบูชา

๒.๗ ประชากร

จำนวนประชากร ๙๕๐ คน แบ่งเป็นชาย จำนวน ๔๗๓ คน เป็นหญิงจำนวน ๔๗๗ คน จำนวนครัวเรือน ๓๒๓ ครัวเรือน (อ้างอิงข้อมูล : สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง ณ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๔)

๒.๘ ผู้นำชุมชน

นายอรุณ โสภาพร	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน
นายพันธ์ทิพย์ พิมพียงยาง	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายอุดร จันทรชม	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายสำราญ มณีพวรรณ์	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นางจันทร์เพ็ญ แสนภา	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน หมู่ ๑๖ บ้านนาอีสาน	

นายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน

(สัมภาษณ์ นายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา)

บทที่ ๓

กระบวนการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

หนังสือวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ของศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มีกระบวนการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล มีดังนี้

- ๑.๑ ประชุมวางแผนกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำหนังสือเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนและชุมชน
- ๑.๒ ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากผู้ทรงภูมิปัญญา ในหมู่บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๑.๓ ประสานกับผู้ทรงภูมิปัญญาในหมู่บ้านนาอีสาน เพื่อลงพื้นที่ขออนุเคราะห์การสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล ในการจัดทำหนังสือ
- ๑.๔ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ เรียบเรียงก่อนจัดพิมพ์เป็นหนังสือ
- ๑.๕ ประสานกับเจ้าของภูมิปัญญาในหมู่บ้านนาอีสาน นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์มาให้ตรวจสอบความถูกต้อง และเนื้อหา ก่อนจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ให้โรงเรียนและชุมชน

๒. การกำหนดหัวข้อในการจัดทำหนังสือและกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล

- ๒.๑ หัวข้อวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีข้าวจี ประเพณีสักการะศาลปู่ดำ ประเพณีทำบุญ เส้าหลักบือบ้าน กลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน อาหารพื้นถิ่นบ้านนาอีสาน “แกงหวาย” โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)
- ๒.๒ หัวข้อแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ วัดนาอีสานนาราม บ้านสวนออนซอน ของนายเลี่ยม บุตรจันทา ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้” และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๒.๓ พื้นที่การเก็บข้อมูล หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเก็บข้อมูลในเดือนมีนาคม ๒๕๖๖

๓. การรวบรวมข้อมูล

มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๑ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้ประสานกับเจ้าของภูมิปัญญาของหมู่บ้านนาอีสาน โดยมีการสังเกตเพื่อนำไปสู่การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๒ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In - depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์เจาะจงกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงภูมิปัญญาในหมู่บ้านนาอีสาน เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๓.๓ ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารของหมู่บ้าน บ้านนาอีสาน ประวัติของหมู่บ้าน บริบทของหมู่บ้าน

๔. การสังเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำหนังสือวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาของหมู่บ้าน มาเรียบเรียงในรูปแบบพรรณนา

บทที่ ๔

วัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านนาอีสาน

ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อกันไปยังรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ ประเพณี บุญข้าวจี๋ ในวันเพ็ญเดือน ๓ วันมาฆบูชา เรียกว่า บุญเดือนสาม ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน และประเพณีสักการะ ศาลปู่ดำ ในเดือน ๖ ตั้งแต่ในช่วงระหว่างวันขึ้น ๑ ค่ำ - ๑๕ ค่ำ โดยจะกำหนดวันพุธเป็นหลัก และมีภูมิปัญญาการทอ ผ้าไหมและการทอผ้าฝ้ายลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา คือสีของหลังคาพระโบสถ์วัดโสธรวราราม วรวิหาร สีสะท้อนผิวน้ำเป็นโทนสีฟ้า รวมทั้งอาหารพื้นถิ่น คือ แกงหวาย นำไปสู่การสร้างพลังทางวัฒนธรรมของชุมชน

ประเพณีบุญข้าวจี๋

ที่มา : ภาพจากนายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน

ชาวบ้านบ้านนาอีสาน ได้จัดประเพณีบุญข้าวจี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีนายเลี่ยม บุตรจันทา ได้น้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่ได้รับสั่งว่า “ไทยจะรักษาความเป็นไทยได้จะต้องรักษาวัฒนธรรม” ซึ่งประชาชนบ้านนาอีสานได้นำหลักทางพุทธศาสนา ความเชื่อและการดำรงชีวิตทางเกษตรกรรม ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่อดีต โดยในแต่ละเดือนจะมีประเพณีเพื่อให้เกิดสิริมงคลในการดำรงชีวิต เรียกว่าที่ท้องถิ่นว่า “งานบุญ” โดยชุมชนบ้านนาอีสานให้ความสำคัญกับประเพณีฮีตสิบสองเป็นอย่างมาก ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันจนกลายเป็นประเพณีตามเดือนจันทรคติทั้งสิบสองเดือน ทั้งนี้เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผี และพิธีกรรมทางการเกษตรเข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งประเพณีฮีตสิบสอง มีดังนี้

เดือนอ้าย	บุญเข้ากรรม
เดือนยี่	บุญคูณลาน
เดือนสาม	บุญข้าวจี
เดือนสี่	บุญผะเหวด
เดือนห้า	บุญสงกรานต์
เดือนหก	บุญบั้งไฟ (บุญเบิกบ้านหรือบุญกลางหมู่บ้าน)
เดือนเจ็ด	บุญซำฮะ
เดือนแปด	บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า	บุญข้าวประดับดิน
เดือนสิบ	บุญข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด	บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง	บุญกฐิน

พบว่า ในชุมชนบ้านนาอีสาน ได้มีงานบุญที่จัดยิ่งใหญ่มาก ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจีที่เกิดจากความสามัคคีของคนในชุมชน ในวันเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันมาฆบูชา เรียกว่า บุญเดือนสาม โดยในปี ๒๕๔๐ ได้จัดประเพณีบุญข้าวจี เนื่องจากการทำนาจึงนำผลผลิตทางการเกษตรมาทำตามความเชื่อทางพุทธศาสนา

ที่มา : ภาพจากนายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน

มูลเหตุแห่งการเกิดประเพณีบุญข้าวจี มีดังนี้

มูลเหตุแห่งการเกิดประเพณีบุญข้าวจี มีเรื่องเล่าในสมัยพุทธกาลว่า มีหญิงคนหนึ่งชื่อนางปทุมมาส เป็นคนยากจน ต้องไปเป็นทาสรับใช้ของเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ วันหนึ่งเศรษฐีให้นางไปซื้อข้าว นางซื้อข้าวตลอดวันก็ไม่หมด ตกตอนเย็น นางก็จุดไฟซื้อข้าวต่อไป ได้รับความเหน็ดเหนื่อยเป็นอันมาก พอถึงตอนเช้า นางก็เอารำมาทำเป็นแป้งจี เผาไฟให้สุกแล้วใส่ไว้ในผ้าของตนเพื่อเดินไปตักน้ำและปรารณาจะบริโภคด้วยตนเอง ครั้นถึงกลางทางได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอานนท์เถระ เกิดความเลื่อมใส คิดว่าเราเป็นคนยากจนในชาตินี้ ก็เพราะมิได้ทำบุญไว้แต่ปางก่อนและชาตินี้เราก็กังยังไม่เคยทำบุญเลย เมื่อคิดเช่นนั้นแล้วนางก็น้อมเอาแป้งจีนั้นเข้าไปถวายแด่พระศาสดา พระองค์ทรงรับแล้ว และนางคิดอีกว่า พระศาสดาคงไม่เสวย และอาจเอาทิ้งให้สุนัขหรือกากิน เพราะอาหารที่นางถวายไม่ประณีตน่ารับประทาน เมื่อพระศาสดาทรงทราบวาระจิตของนางเช่นนั้น พระองค์จึงรับสั่งให้พระอานนท์ ปูลาดอาสนะแล้วทรงประทับนั่งฉัน ณ ที่นางถวายนั่น ครั้นเสวยเสร็จแล้วก็ตรัสสอนโมทนาภาโพรตนางจนสำเร็จโสดาปัตติผล เป็นอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา ครั้นนางทำกาลกิริยาแล้วก็ได้ไปเกิดบนดาวดึงส์สวรรค์เสวยทิพย์สมบัติ อยู่ในวิมานทองอันผุดผ่องโสภามีนางฟ้าแวดล้อมเป็นยศบริวารด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านในภาคอีสาน เมื่อเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวและเอาข้าวขึ้นเล้า (ยุ้งฉาง) เสร็จแล้ว นิยมพากันทำบุญข้าวจี เพราะถือว่าการถวายข้าวจีมีอานิสงส์มาก ด้วยความเชื่อแบบนั้นคนอีสานโบราณจึงได้ทำบุญประเพณีบุญข้าวจี สืบต่อกันมาไม่ได้ขาด ดังที่ปรากฏในผญาอีสานซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ยามเมื่อถึงเดือนสามได้พากันเอาบุญข้าวจี ตั้งหากธรรมเนียมนี้มีมาแต่ก่อนกาล ได้เฮ็ดกันทุกบ้านทุกถิ่นเอาบุญ อย่าได้พากันโลเลเสียอิตบุญกองเค้า” หมายถึง เมื่อถึงเดือนสามให้พากันทำบุญข้าวจี ธรรมเนียมนี้มีมาตั้งแต่โบราณได้ปฏิบัติกันมาทุกบ้านทุกเรือน อย่าได้พากันลี้ม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ๒๕๖๓)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ นายอรุณ โสภภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสานมีความคิดจะพัฒนาหมู่บ้าน เนื่องจากเห็นคนในหมู่บ้านชอบกินเหล้าจึงมีความคิดว่าจะทำอย่างไรให้คนในหมู่บ้านมีความรักความสามัคคี กลับบ้านมาร่วมประเพณีในท้องถิ่น จึงได้ไปศึกษาประวัติประเพณีบุญข้าวจีจากเรื่องเล่าในพุทธประวัติและไปนำประเพณีบุญข้าวจีของจังหวัดกาฬสินธุ์ มาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้าน ในปีพ.ศ. ๒๕๕๓ เขียนโครงการประเพณีบุญข้าวจีของชาวบ้านนาอีสานของงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา และองค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดานสนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวนหมู่บ้านละ ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับข้าวจีที่จัดในขบวนแห่บรรทัด คือ ในหมู่บ้านจะนำข้าวเหนียว ไข่ไก่มารวมกันที่วัดบ้านนาอีสาน และมีการนำข้าวเหนียวไปแช่น้ำ นำมานึ่งให้สุกแล้วใช้ครกมาตำให้เหนียว แล้วนำข้าวเหนียวที่ตำแล้วมาปะบนโครงไม้ไผ่เพื่อนำไปย่างใช้เวลาอย่างประมาณครึ่งวัน ทั้งนี้ใช้ข้าวเหนียวประมาณ ๓ กระสอบ ๆ ละ ๕๐ กิโลกรัม จะไปปิ้งไฟให้สุกด้วยวิธีวางบนถ่านไฟ (การจี) จนสุกเหลือง ทาด้วยไข่แดงจนทั่ว ใช้ไข่ไก่ ๑,๐๐๐ ฟอง ส่วนไข่ขาวจะแจกให้ชาวบ้านนำไปประกอบอาหาร

ที่มา : ภาพจากนายอรุณ โสภภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน

ที่มา : ภาพจากนายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน

นอกจากนี้ ชุมชน โรงเรียนที่เข้าร่วม จะนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว มาปั้นขนาดประมาณกำมือ ไปปิ้งไฟให้สุกด้วยวิธีวางบนถ่านไฟ (การจี่) จนสุกเหลือง ทาด้วยไขผสมน้ำอ้อย เอาไม้เสียบแจกประชาชนที่มาร่วมงาน

การสืบสานประเพณีบุญข้าวจีบ้านนาอีสาน ประชาชนในหมู่บ้านนำข้าวจีมาร่วมพิธีให้เสร็จแถมจะมีขบวนแข่งอย่างสวยงามของแต่ละหมู่บ้าน ตั้งขบวนแถมเวลา ๑๔.๓๐ น. แห่ไปถึงวัดบ้านนาอีสานนาราม เวลา ๑๗.๓๐ น. พบว่าประชาชนที่ไปทำงานในต่างพื้นที่จะกลับมาร่วมประเพณีบุญข้าวจีในหมู่บ้าน และจัดบุญผ้าป่าสามัคคีมาถวายวัดบ้านนาอีสาน เป็นการสร้างพลังทางวัฒนธรรมคนในชุมชนที่ร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ได้ร่วมกิจกรรมประเพณีบุญข้าวจี
ที่มา : พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านนาอีสาน

(สัมภาษณ์ นายอรุณ โสภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน
บ้านนาอีสาน และนายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตร วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ บ้านนายเลี่ยม บุตรจันทา)
ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน

ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน

หลักบ้าน เป็นที่สถิตของ “ผีอาฮัก” หรือ “เทพารักษ์” ชาวไทยอีสานจะทำพิธีบวงสรวงผีอาฮักให้มาสถิตอยู่ ณ หลักบ้าน ป้อบ้าน หรือสะดือบ้าน คำนี้มาจากสายป้อ (สะดือ) หมายถึง บริเวณกึ่งกลางของหมู่บ้าน โดยจะสร้างศาลากลางบ้าน (ศาลาประชาคม) และมีการฝังหลักบ้าน ที่เรียกว่า “ป้อบ้าน” ซึ่งมีคติความเชื่อเดียวกันกับการฝังหลักเมือง คือการสร้างสัญลักษณ์ โดยเชื่อกันว่าเป็นที่สถิตของผู้มีอำนาจ ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสถาบันทางสังคม เพื่อปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน นำไปสู่สำนึกของคนในชุมชนให้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทุกปีชาวบ้านบ้านนาอีสานจะมีการจัดประเพณีบูชาหลักบ้าน เพื่อความสงบสุขของคนในชุมชน และปกป้องรักษาครอบครัว ทั้งนี้หลักบ้านของบ้านนาอีสานทำด้วยไม้มังคล

ที่มา : ภาพจากคุณครูวรรณภา อันปัญญา

ที่มา : ประเพณีทำบุญเส้าหลักบิ้อบ้าน ภาพจาก นายอรุณ โสภภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอิสาน
พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน และคุณครูวรรณภา อันปัญญา

โดยในเดือน ๖ ขึ้น ตั้งแต่ในช่วงระหว่างวันขึ้น ๑ ค่ำ - ๑๕ ค่ำ ชาวบ้านนาอีสานจะกำหนดวันพุธเป็นหลัก ทั้งนี้ถ้าการจัดงานตรงกับวันพระจะยิ่งดี โดยจัดประเพณีบุญข้าฮะ หรือบุญเบิกบ้าน ข้าฮะ คือ ข้าระ ที่หมายความว่า ล้างให้สะอาด มีความเชื่อว่าเพื่อปัดเป่าสิ่งไม่เป็นมงคลออกจากหมู่บ้าน ตลอดจนภูตผีปีศาจหรือสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากหมู่บ้าน เป็นประเพณีที่มีพิธีกรรมทั้งศาสนา และไสยศาสตร์รวมอยู่ด้วยกัน โดยชาวบ้านนาอีสานจะมีการเซ่นไหว้ศาลหลักบ้าน เพื่อให้คุ้มครองให้พ้นภัยพิบัติ ช่วยขับไล่สิ่งไม่ดีออกไปจากหมู่บ้าน ให้เกิดสิริมงคลและความสุขแก่ชุมชนของเซ่นไหว้ ได้แก่ เหล้าขาว, ไก่ต้ม, หมูต้ม, หัวหมู สถานที่จัดทำบุญจัดบริเวณศาลหลักบ้าน งานบุญจัด ๒ วัน คือ มื้อโฮม (วันรวม) ตอนเย็นนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์สวดชัยมงคลคาถา ณ ศาลากลางหมู่บ้าน ส่วนมื้องัน (วันงาน) ตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารมาทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุ ในแต่ละครัวเรือนจะทำกระทงหน้าวัด (กระทงสามเหลี่ยม) บ้านละ ๑ หลัง ใส่รูปเทียน ข้าวดำ ข้าวแดง อาหารคาวหวาน ใส่เส้นผม เล็บมือ เล็บเท้า เอาหญ้าคา หรือตะไคร้ มัดเป็นตัวคนเท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัว นำกระทงมารวมที่ศาลหลักบ้าน

ที่มา : ประเพณีทำบุญเสาหลักบ้าน ภาพจาก นายอรุณ โสภภาพ ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน
พ.ต.ต.สภาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน และคุณครูวรรณภา อันปัญญา

เมื่อพระสงฆ์สวดมนต์เสร็จจะให้พรและประพรมน้ำพุทธมนต์ให้ทุกคนที่มาร่วมทำบุญ รวมทั้งกระทง ที่ชาวบ้านได้นำมา ต่อจากนั้นชาวบ้านที่มาร่วมงานจะนำกระทงไปวางไว้ตามทางในจุดที่มีความเชื่อถือหรือไปใส่ในจุดที่หมู่บ้านได้เตรียมไว้ เพื่อปิดป่าสิ่งที่ไม่เป็นมงคลออกไปจากบ้าน

นอกจากนี้ หลักป้อบ้านได้เป็นศูนย์กลางที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้านนาอีสาน เมื่อชาวบ้านบ้านนาอีสานได้มาขอพร และเมื่อได้สมหวังดังปรารถนาจะนำของมากราบไหว้ ได้แก่ เหล้าขาว, ไก่ต้ม, หัวหมู หรือสิ่งของที่ได้ตั้งจิตอธิษฐานขอพรไว้ นำไปสู่การสร้างพลังทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน

(สัมภาษณ์ นายอรุณ โสภภาพ ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน)

ประเพณีสักการะศาลปู่ดำ

ศาลปู่ดำ ตั้งอยู่บริเวณตรงตอนใกล้วัดบ้านนาอิสานนาราม สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ในอดีตสร้างด้วยไม้พยูง หลังจากนั้นชาวบ้านนาอิสาน ได้ร่วมกันบริจาคเงินสร้างศาลปู่ดำใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ด้วยอิฐบล็อก สำหรับประเพณีสักการะศาลปู่ดำมีในกลางเดือน ๖ ตั้งแต่ในช่วงระหว่างวันขึ้น ๑ ค่ำ – ๑๕ ค่ำ ชุมชนกำหนดไว้เป็นวันพุธ ถ้าการจัดประเพณีสักการะตรงกับวันพระจะดี โดยหลังจากเสร็จพิธีทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระในตอนเช้าที่เสาหลักบ้านแล้ว ชาวบ้านบ้านนาอิสานจะนำของมาไหว้สักการะศาลปู่ดำ ได้แก่ ไก่ต้ม เหล้าขาว หัวหมู โดย “แม่จ๋า” เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อติดต่อสื่อสารกับผีปู่ดำ หรือรับบัญชาจากผีปู่ดำมาแจ้งแก่ชุมชน ตลอดจนมีภาระหน้าที่ในการดำเนินกิจการด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับปู่ตา โดยแม่จ๋าจะนำไก่ต้มมาเสี่ยงทายสภาพดินฟ้าอากาศของหมู่บ้านด้วยการดิ่งลั่นไก่ ถ้าดิ่งลั่นไก่แล้วลั่นไก่สั้นฝนจะตกน้อย แต่ถ้าดิ่งลั่นไก่ต้มออกมาแล้วยาวฝนจะตกปริมาณมาก ทั้งนี้ชาวบ้านนาอิสานมีการเซ่นไหว้บูชา เลี้ยงดูปู่ดำด้วยความสำนึกในบุญคุณ พร้อมกับอัญเชิญบวงสรวงปู่ดำให้ดลบันดาลให้คนในหมู่บ้านมีความสุข ทั้งนี้ คนในหมู่บ้านจะมาขอพรปู่ดำเรื่องโชคลาภ ค้าขาย การเจ็บป่วย และให้มีสุขภาพแข็งแรง เมื่ออธิษฐานขอพรสมปรารถนาจะนำหัวหมู ไก่ต้ม เหล้าขาว มาถวายปู่ดำ และส่วนใหญ่จะมาขอพรปู่ดำในวันพุธเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

(สัมภาษณ์นายอรุณ โสภภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอิสาน และนายพันธ์ทิพย์ พิมพ์ยงยาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอิสาน วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ วัดบ้านนาอิสานนาราม)

ที่มา : ประเพณีสักการะศาลปู่ดำ ภาพจาก นายอรุณ โสภภาพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน
พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน และคุณครูวรรณภา อันปัญญา

กลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน

นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล
ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน

การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาของคนบ้านนาอีสานที่ได้รับถ่ายทอดภูมิปัญญาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม จากบิดา มารดา ในอดีตครอบครัวอาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา มารดามีอาชีพเลี้ยงไหม โดยก่อนไปโรงเรียนมารดา จะให้นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล เก็บใบหม่อนมาเลี้ยงไหมเป็นประจำเพื่อนำมาทอผ้า ต่อจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ บิดา มารดา ได้ย้ายมาอยู่ หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าวโพด ปลูกถั่วเหลือง และปลูกต้นหม่อน และเลี้ยงไหม เป็นอาชีพเสริม

ทั้งนี้ สำนักงานเกษตรอำเภอสนามชัยเขต ได้จัดโครงการศึกษาดูงานการเลี้ยงไหม ให้แก่ชาวบ้านบ้านนาอีสาน ณ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ กาญจนบุรี โดยอบรมเป็นเวลา ๑ เดือน บิดา มารดา จึงได้มาถ่ายทอดการเลี้ยงไหม ทำให้ นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล มีความสนใจในการเลี้ยงไหม และ ทอผ้าไหม หลังจากนั้น จึงได้รับสืบทอดจากบิดา มารดา และได้มีสำนักงานเกษตรอำเภอสนามชัยเขต ได้ส่งผู้สนใจในการ เลี้ยงไหมทอผ้า ไปอบรมการเลี้ยงไหมที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ กาญจนบุรี เป็นระยะเวลา ๑๕ วัน เมื่อได้รับการอบรมวิธีการเลี้ยงไหม และการทอผ้า จึงได้รวบรวมสมาชิกทอผ้าบ้านนา อีสาน มาจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาอีสาน ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอสนามชัยเขต สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหม จำนวน ๑๘,๐๐๐ บาท

ต่อจากนั้นมีศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม เพราะกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาอีสานอยู่ในภาคกลาง เมื่อสำนักพระราชวังได้รับทราบว่าการทอผ้าไหมบ้านนาอีสานมีศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เข้ามาส่งเสริมกลุ่มทอผ้าไหมทางสำนักพระราชวังจึงได้ให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาอีสาน ทอผ้าสไบส่งร้านภูฟ้า โดยส่งผ้าไปที่ร้านภูฟ้า ปีละ ๓ ครั้ง จำหน่ายผ้าสไบ ราคา ๓๐๐ บาท และผ้าสไบธรรมชาติ ราคา ๕๐๐ บาท พบว่าในการทอผ้าไหมของกลุ่ม ๑ ผืน ใช้ระยะเวลาในการทอผ้า จำนวน ๒ วัน มีความกว้าง ๔๕ เซนติเมตร ความยาว ๒ เมตร ชายผ้ายาว ๑๕ เซนติเมตร

ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ทางกลุ่มไม่ได้ทอผ้าไหมส่งร้านภูฟ้า เนื่องจากมีสมาชิกบางส่วนไปประกอบอาชีพเพาะพันธุ์กล้วยไม้ ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาอีสานมีสมาชิกกลุ่มจำนวน ๑๓ คน มีคนเลี้ยงไหม จำนวน ๔ - ๕ ครัวเรือน มีการทอผ้าไหมลายดอกแก้ว ลายน้ำไหล รวมทั้งได้มีการทอผ้าฝ้ายลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ สีของหลังคาพระอุโบสถวัดโสธรวราราม วรวิหาร ที่สะท้อนผิวน้ำเป็นโทนสีฟ้า สีของผ้าฝ้ายเป็นสีฟ้าทางกระรอก เป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา จำหน่ายเมตรละ ๓๐๐ บาท

ผ้าไหมลายดอกแก้ว

ผ้าไหมลายน้ำไหล

ผ้าฝ้าย

สีของหลังคาพระอุโบสถวัดโสธรวราราม วรวิหาร ที่สะท้อนผิวน้ำเป็นโทนสีฟ้า
สีของผ้าฝ้ายเป็นสีฟ้าทางกระรอก

สัมภาษณ์ นางปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖
ณ กลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน

อาหารพื้นถิ่นบ้านนาอีสาน (แกงหวาย)

นางอำพร โสภาพร ผู้ทรงภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นบ้านนาอีสาน “แกงหวาย”

หวายเป็นพันธุ์ไม้เลื้อย มีกาบหุ้มต้น มีปล้อง มีหนามแหลม และมีความเหนียว หวายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของคนไทย การปลูกหวายเพื่อนำมาทำงานหัตถกรรม ชาวบ้านในหมู่บ้านนาอีสานยังนิยมนำหวายมาทำแกงหวาย เวลามีการจัดงานบุญจะทำแกงหวายเลี้ยงคนที่มาร่วมงาน ทั้งนี้ ลูกอ่อนหวายยังใช้กินเป็นผักจิ้มน้ำพริก หน่อหวายใช้ทำอาหาร เช่น แกงอ่อม ซุปหน่อหวาย หวายมีหนามเยอะมากแกะค่อนข้างยาก จึงทำให้มีราคาแพง อาหารพื้นถิ่นบ้านนาอีสานจะทำแกงหวาย รสชาติแกงหวายจะมีรสเค็มกลมกล่อม เครื่องปรุงประกอบด้วยผักหลายอย่างจึงดีต่อสุขภาพ

ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน กับการทำอาหารพื้นถิ่นบ้านนาอีสาน “แกงหวาย”

วัตถุดิบ

๑. หวาย (เอาเฉพาะที่อ่อน) ประมาณ ๓ - ๔ เดือน ตัดหวายให้เป็นชิ้นไม่ยาวไม่สั้นเกินไป
๒. ใบย่านาง
๓. พริกแห้ง
๔. หอมแดง
๕. กระเทียม
๖. ตะไคร้
๗. ข้าวสารเหนียวแช่น้ำ แล้วมาตำให้เป็นผง (ข้าวเปือย)
๘. น้ำปลาร้า
๙. ผงปรุงรส
๑๐. ใบแมงลัก
๑๑. ใบชะอม
๑๒. ไข่ต้มแดง
๑๓. เห็ด
๑๔. เกลือป่น

ขั้นตอนการทำ

๑. เทน้ำเปล่าเล็กน้อยลงในใบย่านาง คั้นน้ำใบย่านางด้วยการขยำให้ใบย่านางเป็นชิ้นเล็ก ๆ กรองเอาเฉพาะน้ำพักไว้
๒. ตำพริก หอมแดง กระเทียม ตะไคร้ เกลือป่น เข้าด้วยกัน
๓. ใส่ น้ำเปล่าลงหม้อ ตามด้วยน้ำใบย่านาง ใส่พริกแกงที่โขลกไว้ลงไป ตั้งไฟให้เดือด
๔. ใส่ข้าวเปือยลงไปในหม้อ ตามด้วยผงปรุงรส
๕. ใส่หยาอ่อน (ถ้าต้องการให้ขมมาก ต้องต้มหยาให้เปื่อย)
๖. ใส่ไข่ต้มแดง
๗. ใส่เห็ดฟาง หรือเห็ดนางฟ้า (ชนิดของเห็ดหาได้ในท้องถิ่น)
๘. ทำการปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า น้ำปลา คนให้เข้ากัน
๙. เมื่อส่วนผสมทุกอย่างสุกเข้ากันดีแล้ว ใส่ใบแมงลัก ใบชะอม

กระบวนการทำแกงหอยของบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

(สัมภาษณ์ นางอำพร โสภาพร ผู้ทรงภูมิปัญญาแกงหอย วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านนาอีสาน)

บทที่ ๕

แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาอีสาน

ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

บ้านนาอีสาน หมู่ที่ ๑๖ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีแหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและชุมชน ได้แก่ “บ้านสวนออนซอน” ของนายเลี่ยม บุตรจินทา ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยาพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้” ที่ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำเนินชีวิต รวมทั้งมีวัดบ้านนาอีสานวนาราม เป็นศูนย์กลางในการจัดประเพณีที่สำคัญของชุมชน และมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสานที่อยู่ภายใต้โครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนในชุมชนได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้มีความสามารถและมีคุณธรรม โดยผู้จัดทำหนังสือได้นำแหล่งเรียนรู้บ้านนาอีสาน มาเรียบเรียงไว้ดังนี้

วัดบ้านนาอีสานวนาราม ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระใบฎีกาวิชัย ถิรสทฺโธ เจ้าอาวาสวัดบ้านนาอีสานวนาราม

วัดบ้านนาอิสานวนาราม ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ ๒๒ ไร่ ๒ งาน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นที่พักสงฆ์ ต่อมาพระใบฎีกาวิชัย ถิรสุทธิ เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านนาอิสานวนาราม ปัจจุบันได้พัฒนาวัด ทำให้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ สำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ขึ้นทะเบียนวัดบ้านนาอิสานวนาราม

ภายในวัดมีศาลาการเปรียญ ๑ หลัง มีพระพุทธรูปชินราชจำลอง เป็นพระประธานในศาลาการเปรียญ มีหอรพัง ศาลาธรรมสังเวช มีเมรุมาศ รวมทั้งกุฏิพระสงฆ์ จำนวน ๔ หลัง ทางวัดบ้านนาอิสานวนารามเป็นศูนย์กลางของประชาชน ในหมู่บ้านในการจัดประเพณีสำคัญทางศาสนา และประเพณีบุญข้าวจีที่เป็นประเพณีสำคัญ สร้างชื่อเสียง สร้างความรัก ความสามัคคี และวัฒนธรรมให้กับหมู่บ้าน นำไปสู่การอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน

พระพุทธรูปชินราชจำลอง เป็นพระประธานประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญ วัดบ้านนาอิสานวนาราม

ศาสนสถานภายในวัดบ้านนาอิสานวนาราม

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ทางวัดได้จัดงานปฏิบัติธรรมให้กับผู้สนใจในการสืบสานพุทธศาสนา ก่อนประเพณีสงกรานต์ ได้จัดเป็นเวลา ๓ - ๕ วัน มีการรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นการพัฒนาจิตใจและพัฒนาชีวิตให้มีความสุข

(สัมภาษณ์ พระใบฎีกาวิชัย ธีรสุทโธ เจ้าอาวาสวัดบ้านนาอิสานวนาราม วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖
ณ วัดบ้านนาอิสานวนาราม ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา)

บ้านสวนออนซอน ของนายเลี่ยม บุตรจันทา

นายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน

นายเลี่ยม บุตรจันทา อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๖ บ้านนาอีสาน เดิมเป็นคนจังหวัดบุรีรัมย์ ได้อพยพมาอยู่บ้านนาอีสาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เดิมพื้นที่บ้านนาอีสานเป็นป่าสงวน และในพื้นที่มีเด็กจำนวนมากและนักเรียนต้องเดินทางไปเรียนเป็นระยะทางไกล นายเลี่ยมจึงได้ร่วมมือกับชาวบ้านบ้านนาอีสานจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ในปี ๒๕๓๑

ทั้งนี้นายเลี่ยม บุตรจันทา ประกอบอาชีพทำไร่ เห็นพี่น้องปลูกข้าวโพดจึงได้ปลูกตาม แต่การปลูกข้าวโพดไม่ประสบความสำเร็จมีหนี้สินต้องไปกู้เงินจากธนาคารเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) รวมทั้งมีนิสัยชอบสังสรรค์กับเพื่อนดื่มเหล้า เล่นการพนัน ทำให้ต้องทะเลาะกับภรรยา

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสานมีโครงการอบรมการจัดการวนเกษตร ณ ศูนย์วิจัยยางฉะเชิงเทรา ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ได้เชิญนายเลี่ยม บุตรจันทา เข้าไปอบรมจำนวน ๓ วัน ในการอบรมวันสุดท้ายได้ฟัง นายวิบูลย์ เข้มเฉลิม อดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยหิน ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงกล่าวว่า “เกษตรกรโง่ไม่รู้ตนเอง ถ้ารู้จักตนเองต้องทำบันทึกบัญชีรายรับ - รายจ่าย โดยรายได้ไม่สำคัญ สำคัญที่รายจ่าย” หลังจากการอบรมตอนเย็นกลับบ้าน ได้ทบทวนการใช้เงินตามที่ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ได้ให้แนวคิดโดยเริ่มทำบัญชีรายจ่าย แบ่งเป็นรายจ่ายของตนเอง รายจ่ายลูก รายจ่ายภรรยา เมื่อทำบัญชีแล้ว นายเลี่ยมและครอบครัวได้ทบทวนรายจ่าย - รายรับของครอบครัว และเห็นว่าผู้ที่เบียดเบียนครอบครัวมากที่สุดคือตนเอง เนื่องจากนายเลี่ยมหมดไปกับการกินเหล้า เล่นการพนัน โดยภรรยากล่าวว่า “ถ้าจะอยู่กับภรรยาให้เลิกอบายมุขหรือถ้าจะเลิกอบายมุขก็ต้องเลิกกับภรรยา” ตอนนั้นชีวิตไม่รู้ว่าจะเลือกอะไร จะเลือกอบายมุขก็เสียดาย จะเลิกกับภรรยาก็ไม่ได้จึงได้ถามลูกชาย ๒ คนว่าลูกเลือกใครระหว่างพ่อกับแม่ ลูกชายทั้ง ๒ คน ตอบว่าเลือกจะอยู่กับแม่ จึงได้ตัดสินใจเลิกอบายมุข นายเลี่ยมจึงเริ่มทบทวนตัวเอง และมาดูรายจ่ายของภรรยา พบว่ารายจ่ายของภรรยาหมดไปกับค่าพืชผักสวนครัว

ในปี ๒๕๔๐ ยี่ตรายจ่ายของภรรยาเป็นสำคัญที่สุด โดยภรรยาชอบทานส้มตำจึงได้ปลูกผักบุ้ง เพราะรับประทานได้เร็ว ๑๙ วัน สามารถเก็บได้ นอกจากนี้ยังได้ทำข้อมูลการปลูกข้าวโพด จำนวน ๕๐ ไร่ มีกำไรไร่ละ ๖๕๐ บาท แต่มีรายจ่ายทุกวัน ได้พูดกับภรรยาว่า “ทำไร่ไปจนตายก็ไม่พอซื้อกิน” จึงได้ตัดสินใจเลิกทำไร่ นายเลี่ยม บุตรจันทา พบว่าแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ เป็นสิ่งสำคัญมีพระราชดำรัสว่า “ความมั่นคงของชีวิต คือ ปัจจัย ๔ ที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร”

ในปี ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญกับข้อมูล และเริ่มต้นปลูกผักที่ภรรยานำไปแปรรูปเป็นส้มตำ พืชชนิดแรกที่ปลูก คือ ผักบุ้ง และเริ่มปลูกผักอื่น ๆ ตามมา

ในปี ๒๕๔๒ รัฐบาลได้ประกาศโครงการพักชำระหนี้ และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยจึงทำให้สามารถชำระหนี้ธนาคารเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) นอกจากนี้ได้นั่งคุยกับครอบครัวจะให้ข้อมูลเป็นสำคัญทำอะไรจึงจะมีการบริหารจัดการระบบการเงินของครอบครัว จึงได้ทำกองทุน ๕ กองทุน ไว้ในครอบครัว ได้แก่

๑. กองทุนปลดหนี้
๒. กองทุนซื้อเสื้อผ้า
๓. กองทุนเล่าเรียนลูก
๔. กองทุนสุขภาพ
๕. กองทุนพัฒนาครอบครัว (ซ่อมแซมบ้าน)

ในปัจจุบันครอบครัวบุตรจันทา ได้ทำกองทุนไว้ใช้ในครอบครัวเหลือแค่ ๒ กองทุน ได้แก่ กองทุนสุขภาพ และกองทุนพัฒนาครอบครัว เนื่องจากลูกได้เรียนจบปริญญาตรี และมีงานทำแล้ว

นายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ปรึกษารรยว่าหากเป็นเกษตรกรอายุมากไม่มีแรงทำเกษตรจะอย่างไร จึงได้นำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่กล่าวคือ “การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” โดยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ดินของตนเองเป็นป่าหลากหลายพันธุ์ไม้ ดังนี้

๑. ป่าปลูกครั้งเดียวเก็บกินได้ทุกวัน ใช้เป็นอาหาร และยาสมุนไพร
๒. ป่าพืชที่เป็นบ้านาณูชีวิตเอาไว้ทำบ้าน ทำเครื่องเรือน ได้แก่ ตะเคียนทอง ยางนา มะค่า พยุง มะฮอกกานี สวนออนซอนใช้ไม้กลุ่มนี้ เพื่อเป็นบ้านาณูชีวิตในตอนที่มีอายุมาก เนื่องจากเป็นต้นไม้เชิงเศรษฐกิจที่มีราคาสูง
๓. ป่าที่ ๓ คือ พืชที่ปลูกและโตเร็ว ได้แก่ กระถินยักษ์ เทพา สามารถมาทำเป็นฟืน และถ่านได้

บรรยากาศภายในบ้านสวนออนซอน ของนายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน

ทั้งนี้รอบแปลงนาทำเป็นแปลงผัก ส่งผลให้ครอบครัวได้รับประทานผักสดที่ปลอดภัย ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทำให้สุขภาพดี โดยตั้งชื่อสวนว่า “บ้านสวนออนซอน” หมายถึง สวนที่เต็มไปด้วยความภูมิใจ ความรักที่เราได้เริ่มต้นกันมานึกถึงอดีตที่นายเลียมได้จับภรรยาเดินบนคันนาร่วมกัน พอเหนื่อยจากการถางหญ้าจะมานั่งหยอกล้อกันในสวนของเรา มีความสุขอย่างเต็มที่ ปลูกทุกอย่างที่กิน และกินทุกอย่างที่ปลูก เหลือกินต้องแบ่งปัน เหลือจากแบ่งปันแล้วจึงนำไปขายภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

นายเลียม บุตรจันทา ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการจัดการทั้งระบบ รู้จักตนเอง และการจัดการชีวิตให้เข้ากับวิถี โดยต้องรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง”

นายเลียม บุตรจันทา กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรบ้านสวนออนซอน

บ้านสวนออนซอนมีการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. การพึ่งตนเองด้วยการปลูกข้าว
๒. อาหารที่ชอบ อาหารที่ปรุง และดีต่อสุขภาพ ได้แก่ ส้มตำ แกงอ่อม แกงหอย
๓. การทำซอมูล การทำรายรับ - รายจ่าย ของใช้ในบ้าน ได้แก่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า ครีมพอกหน้ามะขาม
ปุ๋ยอินทรีย์
๔. ป่าสวนออนซอน มีการสะสมพันธุ์ไม้ ๗๐๐ ชนิด นำมาใช้เป็นอาหาร เป็นยา และสมุนไพร
๕. การทำปุ๋ยอินทรีย์ นำเศษใบไม้มาใส่หน้าข้าว

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรบ้านสวนออนซอน ของนายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน

แนวคิดในการพัฒนา

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้สนใจสามารถมาศึกษาดูงานบ้านสวนออนซอน ติดต่อ นายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตรบ้านนาอีสาน
โทรศัพท์ ๐๘๔ - ๗๑๑๖๐๙๙

(สัมภาษณ์ นายเลี่ยม บุตรจันทา ปราชญ์เกษตร วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖ และวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖
ณ บ้านสวนออนซอน ตำบลท่ากระดาน อำเภอท่ากระดาน จังหวัดฉะเชิงเทรา)

ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้”

นางจันทร์เพ็ญ แสนภา
ประธานกลุ่มพันธุ์ไม้ป่าเศรษฐกิจ

กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้บ้านนาอิสาน ได้มีความศรัทธาแนวคิดการจัดการวนเกษตร ของนายวิบูลย์ เข้มเฉลิม เกษตรอาวุโสและผู้นำทางการจัดการวนเกษตร ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงได้นำกลุ่มไปศึกษาดูงาน ณ ศูนย์วนเกษตร (บ้านผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข้มเฉลิม) ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนาบชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมา นางจันทร์เพ็ญ แสนภา ได้นำแนวคิด การปลูกป่าของนายวิบูลย์ เข้มเฉลิม กลับมาเพาะต้นไม้ที่บ้าน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไม้มาเพาะปลูก ได้แก่ ฝาง ยางนา มะค่า ในพื้นที่ ๕๐ ตารางวา และเพิ่มเป็น ๒ งาน (๒๐๐ ตารางวา) ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะพันธุ์ไม้ จำนวน ๓ ไร่ แบ่งเป็นพันธุ์ไม้ดังนี้

๑. ไม้เศรษฐกิจ มีจำนวน ๔๐ - ๕๐ ชนิด มี สัก พยุง มะค่า สักทอง ยางนา ตะเคียน เป็นต้น
๒. ไม้ผล มีจำนวน ๑๐ ชนิด มี มะริด ชะมวง เสมีด มะไฟ มะม่วง เป็นต้น
๓. สมุนไพร มีจำนวน ๕ - ๖ ชนิด มี ฝาง มะตูม เป็นต้น
๔. ไม้ประดับ มีจำนวน ๑๐ ชนิด มี ประดู่แดง เสลา ตะแบก อินทนิล จิกน้ำ มุจลินท์ เป็นต้น
๕. ไม้ล้อม มีจำนวน ๒๐ ชนิด มี ลำซำ แคนา มะฮอกกานี เป็นต้น

ในการเพาะพันธุ์ไม้ของกลุ่ม มีจุดเด่น คือ ๙๐ % เป็นการเพาะพันธุ์ไม้เองจากเมล็ด เนื่องจากการเพาะไม้ จากเมล็ด รากจะแข็งแรงกว่าการตอนกิ่ง ส่วน ๑๐ % จะนำพันธุ์ไม้ มาจากแหล่งอื่น โดยหลังจากการเพาะพันธุ์ไม้ ประมาณ ๗ - ๘ เดือน จะนำมาจำหน่ายให้แก่ลูกค้า ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ บ้านนาอิสานมีการเพาะพันธุ์ไม้ จำนวน ๗ หลังคาเรือน ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปลูกป่าเศรษฐกิจที่สามารถนำไปกินได้ ตัดขายได้ จึงทำให้ประชาชนใน หมู่บ้านนาอิสานสนใจการเพาะพันธุ์ไม้ มากกว่า ๑๐๐ หลังคาเรือน ในการปลูกและจำหน่ายให้แก่ลูกค้า นำไปสู่การสร้าง รายได้ให้กับชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙

การเพาะพันธุ์ไม้ของศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้”

การถ่ายทอดการเพาะพันธุ์ไม้

๑. ประชาชนที่สนใจเพาะพันธุ์ไม้ สามารถโทรศัพท์ติดต่อ สอบถาม วิธีปลูกพันธุ์ไม้ และมีหน่วยงานราชการ
เข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งได้มีช่องทางการสื่อสารทางเทคโนโลยี ได้แก่ เพจ Facebook จันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้ป่าเศรษฐกิจ
๒. มีการถ่ายทอดให้ ลูก และคนในครอบครัวได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ไม้ประเภทต่าง ๆ

บรรยากาศภายในศูนย์เรียนรู้เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จังหวัดฉะเชิงเทรา “สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้”

แนวคิดในการพัฒนา

- การปลูกพันธุ์ไม้เป็นแบบธรรมชาติ ไม่ให้มีการเผาป่า ใบไม้นำมาทำเป็นปุ๋ย เป็นการทำเกษตรแบบอินทรีย์
พึ่งพาธรรมชาติ นำไปสู่เศรษฐกิจแบบสีเขียวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ผู้สนใจสามารถติดต่อซื้อพันธุ์ไม้ และศึกษาดูงาน ได้ที่ : นางจันทร์เพ็ญ แสนภา เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๕ - ๔๓๒ - ๙๖๘๔

(สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ แสนภา ประธานกลุ่มพันธุ์ไม้ป่าเศรษฐกิจ วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖
ณ สวนจันทร์เพ็ญพันธุ์ไม้)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๖ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมชื่อโรงเรียนบ้านนาอิสาน จัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเด็กที่มีอายุครบเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๓ สถานศึกษาของรัฐ ใกล้ที่สุดระยะทาง ๖ กิโลเมตร คือโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว การเดินทางยากลำบาก โดยเฉพาะฤดูฝน น้ำท่วมเส้นทางและสภาพสองข้างทางเป็นป่าทึบ บางครั้งบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ต้องให้บุตรหลานพักค้างที่บ้าน หรือที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว

ต่อมา นายเนาว์ มีสร้อย ได้สละที่ดิน จำนวน ๓๐ ไร่ ๓ งาน เพื่อจัดตั้งโรงเรียนพร้อมด้วยราษฎรในพื้นที่ได้ร่วมกันก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น ๑ หลัง เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนและจัดหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่ครู และจัดหาค่าตอบแทนแก่ครูผู้สอน ๓ คน คือ

๑. นายนิตร เกียนนอก
๒. นางสาววาสนา ชื่นมะดัน
๓. นางสาววรรณภา อันปัญญา

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ นายเนาว์ มีสร้อย พร้อมคณะกรรมการหมู่บ้านได้ขอความร่วมมือไปยังภาครัฐ และเอกชนในด้านการเรียนการสอนและสิ่งก่อสร้าง นายวิเชียร ตันเจริญ ให้การสนับสนุนค่าตอบแทน ๘๐๐ บาทต่อคน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๑ จนถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๓๗ และสถาบันราชภัฏฉะเชิงเทราได้จัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราว อีก ๑ หลัง เป็นจำนวนเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยมีราษฎรในพื้นที่จัดหาวัสดุร่วมและดำเนินการก่อสร้าง

เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโครงการพระราชดำริ ที่ดำเนินงานอยู่ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว คณะครูและประชาชนบ้านนาอิสานมาเฝ้ารับเสด็จฯ และทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอความอนุเคราะห์ และทรงมีพระดำริ ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน ได้รับอนุมัติจัดตั้งเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๗

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้จัดส่งข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๓ นาย ทำหน้าที่ครู ได้แก่

๑. ส.ต.ท.สุกัณ ลอมไธสง เป็นหัวหน้า
 ๒. ส.ต.ท.อุทิศ สีสุน ทำหน้าที่ครูเกษตร
 ๓. ส.ต.ท.วิเชียร กรันความดี ทำหน้าที่ครูพยาบาล ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูช่วยสอน เปิดทำการสอนตั้งแต่
 เด็กเล็กก่อนวัยเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้จัดส่งข้าราชการตำรวจ
 ตระเวนชายแดน จำนวน ๖ นาย มาปฏิบัติหน้าที่ครูเพิ่มอีก โดยมอบหมายหน้าที่ให้

๑. ด.ต.เกรียงศักดิ์ ศรินอก ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่
 ๒. ส.ต.ท.สุรินทร์ ชาญสูงเนิน ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน
 ๓. ส.ต.ท.พงษ์เดช ไชยทะ ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน
 ๔. พลฯชัยรัตน์ ชื่นตา ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน
 ๕. พลฯวิชัย ชมดี ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน
 ๖. พลฯประหยัด ลีสม ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน

เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ด.ต.สุกัณ ลอมไธสง ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่ สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ด.ต.เกรียงศักดิ์ ศรินอก ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ด.ต.เพลินศักดิ์ ศรีนาเมือง ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่ สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ด.ต.เกรียงศักดิ์ ศรินอก ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ร.ต.อ.เรืองยศ สีตาชมภู ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 ด.ต.สุรินทร์ ชาญสูงเนิน ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่สืบแทนต่อมา

เมื่อวันที่ ๓๐ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ ได้มอบหมายหน้าที่ให้
 พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ปฏิบัติหน้าที่ครูใหญ่สืบแทนต่อมาจนถึงปัจจุบัน

พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ
 ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน

สถานภาพปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอนจำนวน ๑๒ นาย มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น ๙๑ คน

ดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๘ โครงการ ดังนี้

๑. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
๒. โครงการป้องกันโรคขาดสารไอโอดีน
๓. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา
๔. โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์
๕. โครงการฝึกอาชีพ
๖. โครงการส่งเสริมสหกรณ์
๗. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๘. โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียน และติดตามการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ จำนวน ๔ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑	เมื่อวันที่ ๑	ธันวาคม	๒๕๓๘
ครั้งที่ ๒	เมื่อวันที่ ๒๙	มิถุนายน	๒๕๔๙
ครั้งที่ ๓	เมื่อวันที่ ๒๔	มกราคม	๒๕๕๔
ครั้งที่ ๔	เมื่อวันที่ ๑๐	มกราคม	๒๕๖๓

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นนนทรี (ต้นไม้ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา) เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

บรรยากาศโดยรอบของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน
ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจุบันมีอาคารเรียน จำนวน ๑ หลัง ประกอบด้วย ห้องเรียน ๖ ห้อง มีห้องสมุด ๑ ห้องและห้องพักครู ๑ ห้อง อาคารอเนกประสงค์ ๑ หลัง เรือนพยาบาล ๑ หลัง บ้านพักครู ๑ หลัง โรงอาหาร ๑ หลัง ห้องน้ำ ๒ หลัง รวม ๙ ห้อง แบ่งห้องอาบน้ำ ๒ ห้อง

บุคลากร และนักเรียนในปีการศึกษา ๒๕๖๖ มีดังนี้

๑. ครูใหญ่	๑	คน
๒. ครูผู้สอน	๑๒	คน
๓. นักเรียน	๙๑	คน

ระดับชั้น	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
ชั้นอนุบาล	๑๐	๓	๑๓
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑	๖	๔	๑๐
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒	๖	๖	๑๒
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	๓	๘	๑๑
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๕	๘	๑๓
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	๘	๙	๑๗
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖	๖	๙	๑๕
รวมทั้งหมด	๔๔	๔๗	๙๑

(ข้อมูลจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน, ๒๕๖๖, เอกสารอัดสำเนา.)

ปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์ ร่วมกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดโครงการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๒ – ๓ มีนาคม ๒๕๖๖ โดยมีกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการอบรมฐานการเรียนรู้สมุนไพร “การแปรรูปตะไคร้หอม” ได้แก่ สเปรย์ตะไคร้กันยุง ครีมทาผิวกันยุงตะไคร้หอม และฐานแปรรูปอาหารคือ กลัวยกรอบแก้ว

ฐานการเรียนรู้สมุนไพร “การแปรรูปตะไคร้หอม” ได้แก่ สเปรย์ตะไคร้กันยุง ครีมทาผิวกันยุงตะไคร้หอม

ฐานการเรียนรู้ “กล้วยกรอบแก้ว”

สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สถาพร ไชยวรรณ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน
เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖ ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอิสาน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๖๓). เรื่องเล่าสมัยพุทธกาล “ประเพณีบุญข้าวจี”. สืบค้น

๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖ จาก www.culture.go.th/culture_th/ewt_newx.php?nig=๕๒๒๒&filename=i

จักรมนตรี ชนะพันธ์. (๒๕๖๖). **หลักบ้าน : สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชุมชนอีสาน**. สืบค้น ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖

จาก http://www.silpa-mag.com/culture/article_๘๔๐๗.

จันทร์เพ็ญ แสนภา. (๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖). ประธานกลุ่มพันธุ์ไม้ป่าเศรษฐกิจ. สัมภาษณ์.

ปัทมาพร (ดวงตา) ทองพุนตระกูล. (๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖). ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านนาอีสาน. สัมภาษณ์.

พระใบฎีกาวิชัย ธีรสถโร. (๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖). เจ้าอาวาสวัดบ้านนาอีสานนาราม. สัมภาษณ์.

พันธ์ทิพย์ พิมพ์ยง. (๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖). ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน. สัมภาษณ์.

มนตรี โคตรคันทา. (๒๕๖๔). **หลักบ้านและดอนปู่ตา**. สืบค้น ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖ จาก <http://www.isangate.com/new/knmer/๓๒-art-culture/knowledge/๕๗๑-lak-bann-poo-ta.html>.

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน. (๒๕๖๖). [เอกสารอัดสำเนา] **ประวัติโรงเรียน**. ฉะเชิงเทรา :

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา.

เลี่ยม บุตรจันทา. (๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖ และ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖). ราษฎรเกษตรบ้านนาอีสาน. สัมภาษณ์.

สถาพร ไชยวรรณ. (๒๖ เมษายน ๒๕๖๖). ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน. สัมภาษณ์.

สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง. (๒๕๖๔). **ข้อมูลประชากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน**

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. จาก <http://oldweb.tkd.go.th>. สืบค้น ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน. (๒๕๖๔). **ข้อมูลประชากรองค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา**. จาก <http://oldweb.tkd.go.th>. สืบค้น ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. (๒๕๖๖). **แผนพัฒนาท้องถิ่น**

(พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐). ฉะเชิงเทรา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

อรุณ โสภภาพร. (๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖). ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาอีสาน. สัมภาษณ์.

อัจฉริยาภรณ์ ไชโย. (๒๕๖๐). **เครือข่ายการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านนาอีสาน**

ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. สืบค้น ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๖. จาก <http://soom.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/๑๒๒๓๕๓/๙๓๑๓๘>.

อ่ำพร โสภภาพร. (๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖). ผู้ทรงภูมิปัญญาแกงหวาย. สัมภาษณ์.

ศูนย์ศิลป์: ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

๔๒๒ ถนนมรุพงษ์ ตำบลนาฮีสาม อำเภอนาฮีสาม จังหวัดระยอง โทรศัพท/โทรสาร ๐-๓๙๙๑-๐๔๔๒

<http://culture.rru.ac.th>